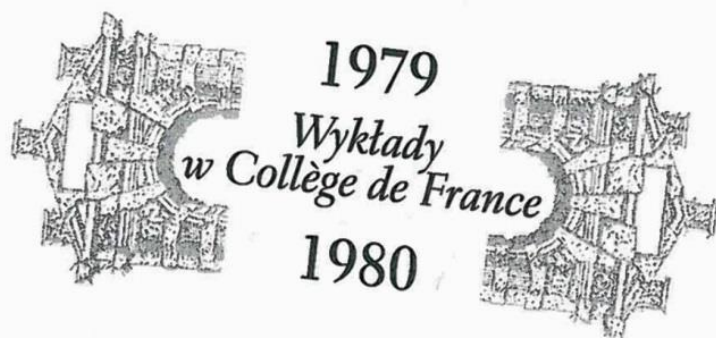

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA

(François Ewald i Alessandro Fontana)

str. 13

Wykład z 9 STYCZNIA 1980

str. 21

Sala rozpraw Septymiusza Sewera. Porównanie z historią Edypa. – Sprawowanie władzy i manifestacja prawdy. Aleturgia jako objawienie tego, co prawdziwe, w czystej postaci. Bez aleturgii nie ma hegemonii. – Trwały charakter tego związku między władzą i prawdą aż do epoki nowoczesnej. Dwa przykłady: dwory królewskie, racja stanu i polowanie na czarownice (Bodin). – Projekt tegorocznych wykładów: wypracować pojęcie rządzenia ludźmi za pomocą prawdy. Przemieszczenie w stosunku do zagadnienia władzy/wiedzy: od pojęcia władzy do pojęcia rządzenia (kursy z dwóch poprzednich lat); od pojęcia wiedzy do problemu prawdy. – Pięć sposobów postrzegania relacji między sprawowaniem władzy a ujawnianiem prawdy: zasada Botero, zasada Quesnaya, zasada Saint-Simona, zasada Róży Luksemburg i zasada Solżenicyna. Ich ograniczenia. Relacja między rządzeniem i prawdą poprzedzająca narodziny racjonalnego urzędowania; zawiązuje się ona na poziomie głębszym niż poziom użytecznej wiedzy.

Wykład z 16 STYCZNIA 1980

str. 41

Związki między rządzeniem a prawdą (ciąg dalszy). – Przykład tych związków: tragedia Król Edyp. Tragedia grecka i aleturgiczna. Ana-

liza sztuki skoncentrowana na wątku królewskości Edypa. – Warunki ogłoszenia orthon epos, sprawiedliwego sądu, którego trzeba słuchać. Prawo kolejnych połówek: połówki boskiej, profetycznej oraz ludzkiej, związanej z procedurą prawdy. Gra w symbolon. Porównanie aleturgii boskiej z aleturią niewolników. Dwie historyczne formy aleturgii: aleturgia wieszczka albo religijna oraz aleturgia sądowa, oparta na świadectwie; ich dopełnianie się w tragedii Sofoklesa.

Wykład z 23 STYCZNIA 1980

str. 65

Król Edyp (ciąg dalszy). – Przedmiot tegorocznego kursu: element „ja” w procedurach werydykcji. Jakie procesy sprawiają, że mówienie prawdy w pierwszej osobie może utwierdzić się jako manifestacja prawdy? Relacje między sztuką rządzenia ludźmi a autoaleturią. – Kwestia wiedzy Edypa. Na czym polega jego techna? Przeciwstawia się ona sposobowi bycia Kreona i Terezjasza. Działanie charakterystyczne dla Edypa: heuriskein (odnajdywać, odkrywać). Poszukiwanie wskazówek (tekmeria). Cechy tekmerion. Edyp jako operator prawdy, której poszukuje. Odkrywanie jako sztuka rządzenia. – Władza Edypa. Centralna pozycja tego wątku w dramacie Sofoklesa. Edyp jako wcielenie klasycznej figury tyrana i ofiara własnego tyrańskiego użytku z procedury, którą sam uruchamia. Odróżnienie od gnome (opinii, mniemania), za pomocą której rozwiązał zagadkę Sfinksa i uratował miasto.

Wykład z 30 STYCZNIA 1980

str. 89

Król Edyp (zakończenie): dlaczego Edyp nie został ukarany. – Przypomnienie ogólnej problematyki tegorocznych wykładów: geneza relacji między rządzeniem ludźmi, ujawnianiem prawdy i zbawieniem. Odrzucenie analizy w kategoriach ideologii. Praca teoretyczna jako ruch ciągłego przemieszczania się. Nowe wyjaśnienie przyjętego tutaj podejścia: postawić pytanie o relację, w jaką podmiot wchodzi z prawdą, zaczynając od jego relacji z władzą. U źródeł tego podejścia leży systematyczna podejrzliwość wobec władzy: nie-konieczność każdej władzy, niezależnie od postaci, jaką przyjmuje. Różnica w stosunku

do anarchizmu. *Anarcheologia wiedzy. Powrót do analizy (a) szaleństwa, (b) zbrodni i kary. – Podwójny sens słowa „sujet” w kontekście relacji władzy i manifestacji prawdy. Pojęcie aktu prawdy i rozmaite modi włączenia podmiotu (wykonawca, świadek, przedmiot) w procedurę aleturgiczną. – Pole badań: pierwotne chrześcijaństwo. Perspektywa tych wykładów: badać je nie z punktu widzenia ekonomii jego dogmatów, lecz wychodząc od aktów prawdy. Chrześcijaństwo i napięcie między dwoma reżimami prawdy: reżimem wiary i wyznania. Między Edypem a chrześcijaństwem, przykład aleturgii winy u Filona z Aleksandrii.*

Wykład z 6 LUTEGO 1980

str. 109

Badać chrześcijaństwo pod kątem reżimów prawdy. – Czym jest reżim prawdy? Odpowiedź na kilka zarzutów. Konsekwencje dla anarcheologii wiedzy. Zadanie ponownego wpisania tego w perspektywę historii woli wiedzy. – Akt wyznania w chrześcijaństwie. Konfesja, w nowoczesnym sensie tego słowa, jako wytwór skomplikowanego reżimu prawdy działającego już od II wieku. – Trzy praktyki, wokół których organizowała się relacja między ujawnieniem prawdy a odpuszczeniem grzechów: (I) chrzest, (II) kościelna albo kanoniczna pokuta, (III) rachunek sumienia. – (I) Chrzest w I i II wieku; na podstawie Tertuliana: od idei dwóch dróg do idei pierwotnego skażenia. Trzy wzorce myśli moralnej na Zachodzie: model dwóch dróg, model upadku i skażenia.

Wykład z 13 LUTEGO 1980

str. 127

Tertulian (ciąg dalszy): relacja między oczyszczeniem duszy a dostępem do prawdy w przygotowaniu do chrztu i w samym chrzcie. Przypomnienie ogólnych ram tej analizy: relacje między aktem prawdy i ascezą. Nowatorski charakter doktryny Tertuliana. – Problem przygotowania do chrztu. Argumenty Tertuliana przeciw gnostykom i postawie niektórych postulantów wobec chrztu. Jego doktryna grzechu pierworodnego jako nie tylko perwersji natury, lecz także wprowadzenia innego (szatana) w nas. Czas chrztu, czas walki, zmagania z przeciwnikiem. Lęk – podsta-

wowa modalność stosunku podmiotu do samego siebie. Znaczenie tego wątku w historii chrześcijaństwa i w historii podmiotowości. – Konsekwencja praktyczna: „dyscyplina pokuty”. Nowy sens słowa „pokuta” u Tertuliana. Rozszczepienie metanoi. Pokuta rozciągnięta na całe życie. Pokuta jako manifestacja prawdy grzesznika w obliczu Boga. Rozdzielenie bieguna wiary i bieguna wyznania.

Wykład z 20 LUTEGO 1980

str. 153

Tertulian (ciąg dalszy): zerwanie z platońską koncepcją metanoi. – Rozwój instytucji katechumenatu od końca II wieku. Procedury prawdy obowiązujące katechumena (niepubliczne spotkanie, egzorcyzm, wyznanie wiary, wyznanie grzechów). – Znaczenie owych praktyk związanych z katechumenatem dla historii reżimów prawdy: ponowne zaakcentowanie teologii chrztu (przygotowanie do chrztu jako próba obumierania; problem winy: ciągła walka z innym będącym w nas; chrzest jako model dla całego życia). – Konkluzja: zogniskowanie relacji między podmiotowością i prawdą wokół problemu nawrócenia. Oryginalność chrześcijaństwa w porównaniu z innymi kulturami.

Wykład z 27 LUTEGO 1980

str. 175

(II) Praktyki kanonicznej i kościelnej pokuty od II do V wieku. – Pasterz Hermasa. Jego uczone interpretacje z końca XIX i początku XX wieku (Tauftheorie, Jubiläumstheorie). Znaczenie powtórnej pokuty po przyjęciu chrztu. – Pierwotne chrześcijaństwo: religia ludzi doskonałych? Argumenty przeciw tej koncepcji: formy rytualne, teksty, rozmaite praktyki. Nowy status metanoi od Hermasa: już nie po prostu stan będący przedłużeniem zerwania, które dokonuje się przy chrzcie, lecz powtórzenie aktu odkupienia. – Problem ponownego upadku. System prawa (powtarzalność grzechu) i system zbawienia (nieodwracalność poznania) przed nastaniem chrześcijaństwa. Mądrość grecka i próba dopasowania do siebie tych dwóch systemów (przykład pitagorejczyków i stoików). Jak i dlaczego problem ten pojawił się na gruncie chrześcijaństwa? Kwestia upadłych i spór z gnozą. – Konkluzja: chrześcijaństwo

nie wprowadziło poczucia winy do kultury grecko-rzymskiej, ale jako pierwsze przemyślało problem ponownego upadku podmiotu zrywającego z prawdą.

Wykład z 5 MARCA 1980

str. 199

Pokuta kanoniczna (ciąg dalszy): nie drugi chrzest, lecz druga pokuta; cechy tej drugiej pokuty: jest ona czymś wyjątkowym i ma charakter statusu, całościowego statusu. – Akty prawdy, jakie zakłada ów status: akty obiektywne i subiektywne. (a) Analiza aktów obiektywnych na podstawie listów św. Cypriana: indywidualne, szczegółowe i publiczne badanie. (b) Akty subiektywne: ciężący na grzeszniku obowiązek ujawnienia swej własnej prawdy (exomologesis). Exomologesis: ewolucja znaczenia tego słowa między I a III wiekiem. Trzy momenty procedury pokutnej: expositio casus, exomologesis w sensie właściwym (publicatio sui), gest pojednania (impositio manus). Analiza drugiego etapu (Tertulian i inne przykłady). Dwa użycia słowa exomologesis: epizod i akt o charakterze całościowym. – Trzy uwagi: (1) relacja między expositio casus a publicatio sui w historii pokuty od XII wieku; różnica między exomologesis a expositio casus; (3) exomologesis i paradoks kłamcy.

Wykład z 12 MARCA 1980

str. 225

Połączenie szczegółowego ustnego wyjawienia grzechu i badania samego siebie. Źródła tego połączenia: ani procedury chrzestne, ani procedury pokutne, lecz instytucja klasztoru. – Techniki wypróbowywania duszy i ujawniania samego siebie przed epoką chrześcijańską. Ustne wyjawienie winy i badanie samego siebie w starożytności greckiej i rzymskiej. Różnica w stosunku do chrześcijaństwa. – (III) Praktyka kierowania sumieniem. Jej podstawowe cechy: relacja swobodna, dobrowolna, nieograniczona i zwieńczona nawiązaniem określonej relacji z samym sobą. Uwaga na temat związku między strukturą władzy politycznej i praktyką kierowania. Instytucjonalne i nieinstytucjonalne praktyki kierowania w Grecji i Rzymie (szkoły filozoficzne). Rachunek sumienia jako technika podstawowa. Czym różni się on od

rachunku sumienia na gruncie chrześcijaństwa? Dwa przykłady rachunku sumienia w starożytności: pitagorejskie Carmen aureum i De ira (III, 36) Seneki.

Wykład z 19 MARCA 1980

str. 253

Rachunek sumienia na gruncie praktyki kierowania (ciąg dalszy). Jego późne pojawienie się w chrześcijaństwie, w IV wieku; zjawisko związane z rozwojem instytucji klasztoru. – Problem relacji między zbawieniem a doskonałością. Podwójna odpowiedź chrześcijańska: pokuta (ekonomia zbawienia na gruncie niedoskonałości) i monachizm (poszukiwanie doskonałości na gruncie ekonomii zbawienia). – Monachizm jako życie filozoficzne. Rozwój technik właściwych filozofii starożytnej w chrześcijaństwie. – Przykład Kasjana. Pierwsza zasada: nie ma życia zakonnego bez kierowania. Konieczność kierowania w przypadku anachorezy i cenobityzmu. Trzy fazy przygotowań do życia we wspólnocie. Dwa skorelowane ze sobą obowiązki: być we wszystkim posłusznym i niczego nie ukrywać. Waga tego podwójnego obowiązku dla historii podmiotowości chrześcijańskiej. Cechy posłuszeństwa według Kasjana (subditio, patientia, humilitas). Kierowanie będące przeciwieństwem kierowania starożytnego.

Wykład z 26 MARCA 1980

str. 281

Chrześcijańskie kierowanie według Kasjana (ciąg dalszy). Korelacja trzech zasad: niekończącego się posłuszeństwa, stałego badania samego siebie i pełnego wyznania. – Praktyka discretio między rozluźnieniem a przesadą. Antyascetyczny sens tego pojęcia. Kontekst historyczny: organizacja monastyczna przeciw indywidualnej ascezie pozbawionej reguły. Różnica w stosunku do starożytnej koncepcji discretio: chrześcijanin nie znajduje już miary w samym sobie. Dwa pytania: (1) Dlaczego człowiekowi brakuje discretio? Obecność diabła, zasada iluzji działająca w samym podmiocie. Konieczność deszyfrowania tajemnic sumienia. (2) W jaki sposób zaradzić owemu brakowi? Urządzenie badania-wyznania. (a) Przedmiot badania w przypadku mnicha: jego

myśli (cogitationes). Selekcja (metafora właściciela kantoru). Kartezjański złośliwy demon jako wątek stale powracający na gruncie duchowości chrześcijańskiej. (b) Funkcja wyznania w ramach ćwiczenia się w discretio; jego stały, trwały charakter. Exagoresis. Paradoks aleturgii samego siebie powiązanej z wyrzeczeniem się siebie. – Trzy uwagi końcowe: (1) chrześcijańska krytyka gnozy: rozdzielenie zbawienia i doskonałości, poznania Boga i poznania samego siebie; (2) obowiązek mówienia prawdy o sobie w społeczeństwach zachodnich; (3) jaką formę władzy zakłada ten obowiązek?

PRZYPISY*str. 311*

STRESZCZENIE
*(Michel Foucault)**str. 377*

UMIEJSCOWIENIE WYKŁADÓW
*(Michel Senellart)**str. 385*

INDEKS NAZWISK*str. 423*

INDEKS POJĘĆ*str. 431*

INDEKS TERMINÓW GRECKICH*str. 437*
